

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Akava pitää lain tavoitteita erittäin kannatettavina. Niiden tarkoituksena on edistää kotoutumista ja hyviä väestösuhteita ja näin vahvistaa maahanmuuttajien yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Tavoitteena on myös edistää maahanmuuttajien työllisyyttä, osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä.

Laadukas koulutus on avainasemassa ihmisten kotoutumisessa Suomeen. Tavoite toteutuu parhaiten ottamalla kotoutumiskoulutus osaksi järjestämisluvan alaista valmentavaa koulutusta. Koulutukseen on sisällytettävä aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta. Valtakunnallisesti osaamisen tunnistamisen ja tunnustamiseen tulee luoda selkeät alakohtaiset kriteerit, joihin voi sisältyä myös täydennyskoulutusta.

Maahanmuuttajien riski syrjäytyä työmarkkinoilta kohdistuu yleisemmin maahanmuuttajanaisiin ja pakolaisuuden perusteella Suomeen muuttaneisiin. Myös nuoret ovat riskiryhmässä, sillä noin puolella ulkomaalaistaustaisista nuorista on vain perusasteen koulutus. Kuntien sivistystoimen palveluita onkin hyödynnettävä kotoutumistoimissa laajasti.

Kotoutumislakia on valmisteltu perusteellisesti ja hyvässä yhteistyössä. Lakiuudistuksen suurin muutos on kuntien kotouttamisvastuun ja velvoitteiden lisääminen. Erityisesti kuntien vastuulla jo nyt olevien kotouttamispalvelujen oheen määrättävien uusien toimenpiteiden määrä kasvaa. Kunnille säädettävän tehtäväksi laatia osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelmat sekä työttömiksi työnhakijoiksi ilmoittautuneille että työvoiman ulkopuolella oleville maahanmuuttajille. Osaamisen palvelutarpeen arviointi on erittäin laaja

kokonaisuus näin suurelle joukolle. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnissa tarvitaan lisää pedagogista osaamista ja henkilöresursseja tehtävistä suoriutumiseksi.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Akava pitää ehdotettuja toimenpiteitä oikeansuuntaisina. Asiakaslähtöisyyden tulee olla kaikkien kotoutumisen palveluiden kehittämisen johtoajatus. Palveluekosysteemin tulee olla riittävän laaja ja sen tulee kattaa kotoutumisen ja siihen liittyvien erilaisten haasteiden koko kenttä. Tuen tarpeiden laaja-alainen tunnistaminen on tärkeää, mutta on vähintään yhtä tärkeää on luoda moninaiset palvelupolut ja tarjota palvelut myös käytännössä tukemaan kotoutumista. Tässä yhteistyö oppilaitosten kanssa on ensiarvoisen tärkeää.

Osaamisen kehittäminen on keskeinen uuteen yhteiskuntaan integroitumisen tekijä. On olennaista tukea maahanmuuttajan edellytyksiä osallistua myös omaehtoisiiin opintoihin, kuten lakiluonnoksessa on esitetty. Esityksessä ehdotetaan, että kotoutumissuunnitelmien laatiminen, oleskeluluvan, oleskelukortin tai oleskeluoikeuden saaminen tulisi alkaa viimeistään kolmen vuoden kuluessa henkilön Suomeen saapumisen jälkeen. Kokonaisuudessa ei ole huomioitu lainkaan henkilöitä, jotka odottavat lupaa saada jäädä Suomeen. Myös oleskeluoikeutta vailla oleville maahanmuuttajille on säädettävä oikeus päästä kotoutumiskoulutukseen ja saada välittömästi muutakin koulutusta ja ohjauspalveluja.

Akava painottaa, että osaamisen ja kotoutumispalveluiden arviointi tulee aina nähdä kokonaisuutena. Se pitää hyvänä, että lakiluonnoksessa on tunnistettu koko perheen rooli kotoutumisessa. Erityisesti kotona lasta hoitavia maahanmuuttajavanhempia tulee saada aidosti tuen ja palveluiden piiriin esim. henkilökohtaisilla tapaamisilla, etteivät he jää liian yksin ilman välineitä itsenäiseen toimijuuteen kotoutumisessa, koulutuksessa ja työllistymisessä.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Akava pitää kotoutumiskoulutuksen sisällöllisen kehittämisen suuntaviivoja oikeansuuntaisina. Kielitaito on keskeisin tekijä henkilön kotoutumisessa ja työllistymisessä. Akavan näkökulmasta kotoutumiskoulutuksen heikot oppimistulokset kertovat kuitenkin siitä, että koulutusta järjestetään ELY-keskusten kilpailutuksella hyvin kirjavin käytäntein. Tämän vuoksi Akava painottaa kotoutumiskoulutuksen laatukriteerien laatimisen tärkeyttä. Laatukriteerien on vastattava suomalaisen koulutuksen kokonaisuudessa vaadittua tasoa. Laadukas ja pitkäjänteinen koulutus mahdollistaa monimuotoisuuden arvostamista, osallisuuden tukemista, eriarvoisuuden vähenemistä, hyväksikäytön ja syrjinnän ehkäisyä, mutta myös asenteisiin vaikuttamista.

Kotoutumiskoulutuksen kehittämisessä on otettava huomioon paitsi maahanmuuttajien erilaiset tausta ja tarpeet, myös koulutuksen pedagoginen laatu. Nykyisellään kotoutumiskurssit vastaavat varsin huonosti korkeasti koulutettujen, mutta (väliaikaisesti) työelämän ulkopuolella olevien

maahanmuuttajien tarpeisiin. Myös korkeakoulutettujen paluumuuttajien työllistymisen haasteissa tukeminen on huomioitava: on syrjivää ja vastoin kotoutumisen tavoitteita, että paluumuuttaja ei olisi oikeutettu kotoutumispalveluihin vain sen vuoksi, että on Suomen kansalainen.

Kotoutumiskoulutuksen laadun takaamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että kotoutumiskoulutus siirretään uudistuksen yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen, osaksi Suomen koulutusjärjestelmän kokonaisuutta. Tämän rinnalla korkeakoulutettujen osajien kotoutumista parantaa korkeakoulujen ja muiden paikallisten toimijoiden Talent Hub -toiminnan kehittäminen laaja-alaiseksi kotoutumisen ja työllistymisen tueksi, johon on mahdollista osallistua joustavasti erilaisissa työ- ja elämäntilanteissa. Samalla tulee varmistaa, että korkeakoulujen Talent Hubit palvelevat opiskelijoiden lisäksi myös tutkijoita ja korkeakoulujen kansainvälistä henkilöstöä sekä kaikkien näiden ryhmien perheenjäseniä.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Akava pitää monikielistä yhteiskuntaorientaatiota välttämättömänä suomalaisen yhteiskuntaan integroitumisessa. Jakson yhteydessä on tärkeä kertoa työelämän yhteisistä pelisäännöistä.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Akava pitää käsittelyä kattavana. Keskeisenä toimintaperiaatteena on oltava lasten oikeuksien toteutuminen. Lasten ja nuorten palveluiden yhdenvertaisuuden takaamiseksi on suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen rahoitusjärjestelmää muutettava niin, että opetusta on mahdollista saada aina toisen asteen loppuun saakka.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

-

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

On varmistettava, ettei päällekkäisiä rooleja jää eri toimijoiden kesken.

Valtion korvaukset (8 luku)

-

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Tiedonkulku erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden ja sivistystoimen välillä on ensiarvoisen tärkeää.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

Kotoutumislakiesityksen kytköksiä on käsitelty kattavasti suhteessa työvoimapalveluiden kuntiin siirtoon. Kotoutumisen onnistumiseen vaikuttaa kuitenkin keskeisesti myös yleinen yhteiskunnan vastaanottavuus. Etnisen taustan, kielen tai kansalaisuuden perusteella tapahtuva syrjintä vaikeuttaa tutkitusti ulkomaalaistaustaisten työllistymistä ja integroitumista Suomeen.

Yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain kieltämän syrjinnän kehittämistarpeita olisikin syytä käsitellä laajemmin myös kotoutumisen yhteydessä.

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Vaikutusten arviointia on lakiehdotuksessa selvitetty kattavasti.

Sahamies Miika
Akava ry